

‘Als de macht het recht heeft, verliest het recht zijn macht’

Het heeft een jaar of zeventig geduurd, maar nu is het er dan toch: een gedenkteken in het Haagse Paleis van Justitie voor tijdens de Tweede Wereldoorlog omgekomen advocaten. ‘Juist in deze crisistijd moeten we de geschiedenis herdenken.’

Tekst: Olga van Ditzhuijzen

In de hal van de rechtbank was een groot aantal belangstellenden aanwezig voor de onthulling van het nieuwe kunstwerk, dat de herinnering levend moet houden aan 23 Haagse advocaten die omkwamen in de Tweede Wereldoorlog. Het gedenkteken vult een jarenlange omissie: pas twee jaar geleden werd opgemerkt dat Den Haag bijna als enige arrondissement niet voorzag in een oorlogsmonument voor ontvallen confrères. In totaal stierven in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog 137 advocaten, onder wie 108 Joodse.

Triviale bezwaren

Aanleiding van de ontdekking was het boek *Smalle marges. De Nederlandse advocatuur in de Tweede Wereldoorlog*, waarin historicus Joggli Meihuizen in 2010 nauwkeurig de rol van advocaten in oorlogstijd had onderzocht. ‘Met het schaamrood op de kaken’ moest de Haagse deken destijds bij de boekpresentatie constateren dat de oproep om oorlogspaquettes aan te brengen in de Hofstad in de vergetelheid was geraakt. In het boek van Meihuizen wordt uitgebreid uit de doeken gedaan hoe plannen voor een gedenkplaat of glas-in-loodraam in het Paleis voor Justitie verdwenen door triviale bezwaren van de Rijksgebouwendienst en inhoudelijke onenigheid (de vraag wie als slachtoffer van oorlog en bezetting moest worden aangemerkt, bleek in sommige gevallen moeilijk te beantwoorden) – ‘en dat terwijl de stad zich graag presenteert als de internationale stad van Vrede en Recht,’ aldus Meihuizen. Een oproep van de historicus

De Haagse deken Bas Martens assisteert Judith Belinfante met de onthulling

Foto: Janne Tuijman

om deze misser te herstellen, leidde snel daarna tot de beslissing van de Haagse Orde om een Commissie Gedenkteken in te stellen, onder leiding van oud-deken Wybe Taekema. De Haags-Amerikaanse kunstenaar Rachel Bacon werd bereid gevonden een ontwerp te maken.

De broodnodige sterke advocatuur

De in november afgezwaaid Haagse deken Ernst van Win hield een toespraak over lessen uit de Tweede Wereldoorlog. ‘Als de macht het recht heeft, verliest het recht zijn macht.’ Over een foto uit 1933 in het boek van Meihuizen, waarop een advocaat met een schandbord om zijn nek op blote voeten door de straat wordt geleid, zei hij: ‘Hij deed alleen zijn werk, als advocaat voor zijn in preventieve hechtenis opgenomen Joodse cliënten.’ Het is lang geleden, maar ‘opdat we niet vergeten’ is nooit te laat, benadrukte Van Win. Volgens hem is er

misschien juist nu behoefte aan gedenken: sinds de recessie begon in 2008 is de opkomst van extreemrechtse partijen in Europa toegenomen en ook in Nederland staan mensenrechten onder druk met de politieke roep om meer repressie en opsporingsmogelijkheden. ‘Opdat we niet vergeten dat een sterke advocatuur broodnodig is voor een beschaafde democratische rechtsstaat,’ besloot Van Win.

Het kunstwerk aan de wand is een lange lijst waar de namen van 23 advocaten herhaald staan in steeds vager wordende letters. Kunstenaar Rachel Bacon bracht op een lang vel papier een laag grafiet aan en tekende met een gum de letters in. Judith Belinfante, kleindochter van één de herdachte advocaten en oud-directeur van het Joods Historisch Museum verrichtte de officiële onthulling van het kunstwerk. ‘Dit teken geeft hun bestaan weer terug aan hun families en aan de professionele wereld.’